

เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการสะสมทุนเบื้องต้น: กรณีศึกษาการชั่งชั่งที่ดินในการพัฒนา นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี*

ศักดิ์ดา ศิลการ**

(วันรับบทความ: 30 พฤศจิกายน 2561, วันแก้ไขบทความ: 22 เมษายน 2562,
วันตอบรับบทความ: 27 เมษายน 2562)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการชั่งชั่งที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี และเพื่อศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกระบวนการชั่งชั่งที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี จากการศึกษพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการชั่งชั่งที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี ได้แก่ หนึ่ง อุดมการณ์การพัฒนาของรัฐไทย ที่สะท้อนให้เห็นผ่านการสถาปนาทางอำนาจและครอบงำสังคมไทยว่าด้วยการพัฒนาประเทศ ผ่านการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรม นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ทางเศรษฐกิจ นโยบายนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับภาคเอกชน และนโยบายส่งเสริมการลงทุน สอง การสร้างเครือข่ายธุรกิจและการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนกับอำนาจรัฐ ผ่านการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคล องค์กร และกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในธุรกิจการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของนายวิกรม กรมดิษฐ์ รวมทั้งการแสวงหาผลประโยชน์จากเครือข่ายอำนาจรัฐผ่านข้าราชการและนักการเมือง และสาม การแตกตัวทางชนชั้นในสังคมชุมชนท้องถิ่น จากฐานเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่อยู่บนฐานของเกษตรกรรมถูกทำลายหรือถูกลดความสำคัญลงไป ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการคลายตัวและขาดความเป็นเอกภาพ จนนำมาสู่การแตกตัวทางชนชั้น ที่ทำให้ บจก. อมตะ คอร์ปอเรชั่นสามารถเข้าชั่งชั่งและกว้านซื้อที่ดินในชุมชนท้องถิ่น ส่วนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกระบวนการชั่งชั่งที่ดินในการพัฒนาอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรียุคนั้น พบว่า มีผู้กระทำหลักๆ ได้แก่ หนึ่ง กลไกรัฐ ในบทบาทของผู้สนับสนุนให้เกิดการชั่งชั่งที่ดิน ผ่านนโยบายและการ

* บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

** นิสิตปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองฯ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (Email: own_hp@hotmail.com)

ดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ สอง กลุ่มทุนข้ามชาติ เป็นผู้อยู่เบื้องหลังที่คอยผลักดันให้เกิดการลงทุนของผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมจากต่างประเทศ ก่อให้เกิดความต้องการใช้ที่ดินเพื่อการนิคมอุตสาหกรรม สาม กลุ่มทุนชาติ เป็นผู้กระทำการหลักในการชั่งชั่งที่ดินเพื่อการพัฒนา นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร และสี่ กลุ่มทุนท้องถิ่น เป็นกลุ่มของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ที่มีปฏิกิริยาต่อการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมทั้งการสนับสนุน การต่อรอง และการต่อต้าน

คำสำคัญ: การสะสมทุนเบื้องต้น, การชั่งชั่งที่ดิน, นิคมอุตสาหกรรม, การพัฒนาอุตสาหกรรม

Political Economy of Primitive Accumulation: A Case Study of the Land Dispossession of Amata Nakorn Industrial Estate in Chon Buri Province

Sakda Silakorn*

(Received Date: November 30, 2018, Revised Date: April 22, 2019,

Accepted Date: April 27, 2019)

Abstract

This paper focusing on factors that affect its process and also all stakeholders in the process. Given the foregoing, the study finds three main factors that involve in the process precipitating contention over land: the ideology of development of Thai state; the network system between business (private) and public sectors; and the class cleavage in local societies. The first factor hinges on the formation of force that produces a hegemonic power in terms of the developmental approach, i.e. the driving of industrial development, the developmental policies of economy and economic areas, the policies on the industrial estate and private sectors, and the investment promotion policies. The second factor is the joint activities between capital (private enterprises) and state power by building a good relationship between people, organizations, and all other groups. This particularly involves with the development of industrial estate managed by Mr. Vigrom Grompradit and the seeking of interests by the state power network through governmental officers and politicians. The last factor refers to the extirpation and the less important of agriculture sectors in local societies, which loosen and break the unity of local communities on the grounds of economic and social relations. This leads to the class cleavage of the local people which provides a chance to Amata Corporation Public Company Ltd in land grabbing. Regarding the stakeholders of the land

* M.A. Student of Political Economy and Governance, Faculty of Political Science and Laws, Burapha University (Email: own_hp@hotmail.com)

contention, four key actors are involved: state mechanisms; transnational capital; state capital; and local capital. The first actor focuses on the roles of state in public policy making and the operation of public organizations that results in land grabbing. The second stakeholder supports the foreign investment to industrial enterprises and estates from the backstage. The third stakeholder is the main actor in the land contention of Amata Nakorn Industrial Estate. The final actor is the groups of local people in the industrial estate that act as a supporter, bargaining and resistance to the industrial estate.

Keywords: Primitive Accumulation, Land Dispossession, Industrial Estate, Industrialization

1. บทนำ

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย ตั้งแต่มีการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) เป็นต้นมา รัฐได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตและการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก โดยเน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมมากกว่าภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรมจึงมีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นของประเทศเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ (ธีระพงษ์ เชมฤกษ์อำพล, 2537: 129)

โดยพื้นฐานของประเทศไทยในขณะนั้นที่ยังเป็นประเทศเกษตรกรรมและเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา และมีนโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Countries) ซึ่งภาครัฐได้กำหนดเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นประเทศกึ่งอุตสาหกรรมภายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) และเป็นประเทศอุตสาหกรรมภายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) (ชัยณรงค์ เครือนวน, 2550: 5) เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ภาครัฐจึงให้ความสำคัญในการลงทุนของภาคเอกชนในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม จึงได้มีการตรากฎหมายเกี่ยวกับการลงทุนขึ้นมาใช้ ซึ่งก็คือ พระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 อันเป็นกฎหมายที่ตอบสนองกับการพัฒนาประเทศในเชิงเศรษฐกิจ คือ มีการกำหนดให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยร่วมดำเนินงานกับบุคคลอื่นในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นตามความในมาตรา 6 (5) และการส่งเสริมและควบคุมนิคมอุตสาหกรรมของเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐตามความในมาตรา 6 (6) ดังนั้น การเข้าร่วมดำเนินงานของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกับภาคเอกชนตามมาตรา 6 (5) จึงต้องเป็นไปตามประกาศของคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่ 1/2539 เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขการร่วมดำเนินงานกับบุคคลอื่นในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ลงวันที่ 22 สิงหาคม 2539 ออกตามความในข้อ 3 และข้อ 4 แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2539) ซึ่งออกตามความในมาตรา 37 แห่งพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 กำหนดรูปแบบให้ต้องทำเป็น “สัญญา” เท่านั้น โดยที่ให้ภาคเอกชนเป็นผู้ลงทุนแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น (กนกพร ดิษฐประณีต, 2542: 4-5)

ในช่วงปี พ.ศ. 2532-2542 มีภาคเอกชนร่วมดำเนินงานในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมกับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard Development Program: EBS) มากถึง 10 แห่ง แต่มีเพียงนิคมอุตสาหกรรมไม่กี่แห่งเท่านั้นที่มีการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่โดดเด่น ซึ่งหนึ่งในนั้นก็คือ นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร บริหารงานโดยบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี เป็นนิคมอุตสาหกรรมที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2532 โดยบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งก่อนหน้านี้จะเป็น

นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ผู้ก่อตั้งบริษัทอย่าง นายวิกรม กรมดิษฐ์ ได้มีการดำเนินการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาแล้ว โดยมีชื่อว่า “นิคมอุตสาหกรรมบางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค 1” ในปี พ.ศ. 2531 ซึ่งประสบความสำเร็จจากการขายที่ดินให้กับโรงงานอุตสาหกรรมเป็นอย่างดี และหลังจากนั้น นายวิกรม กรมดิษฐ์ ก็ได้ดำเนินการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้นอีกแห่ง โดยมีชื่อว่า “นิคมอุตสาหกรรมบางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค 2” ก่อนที่จะเปลี่ยนชื่อใหม่ภายหลังเป็น “นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร” (วิบูลย์ กรมดิษฐ์, 2551: 47; บมจ. อมตะ คอร์ปอเรชั่น, 2559)

จากจุดเริ่มต้นนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครด้วยจำนวนที่ดินเพียง 1,400 ไร่ ในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2532 ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านเก่า อำเภอพานทอง ตำบลคลองตำหรุ ตำบลดอนหัวฬ่อ และตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี ต่อมาหลังจากนั้นก็ได้ขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมเข้าสู่พื้นที่ตำบลพานทอง ตำบลหนองตำลึง ตำบลหนองกะขะ และตำบลมาบโป่ง อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2556 นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครมีพื้นที่โครงการจำนวนทั้งสิ้น 18,840 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 2 อำเภอ 8 ตำบลของจังหวัดชลบุรี ผ่านการขอเปลี่ยนแปลงเขตอุตสาหกรรมกับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย จำนวน 23 ครั้ง (บมจ. อมตะ คอร์ปอเรชั่น, 2560; ประกาศคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2556: 17-18)

นั่นหมายความว่า ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปี (พ.ศ. 2532-2556) ที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร มีการขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมหรือที่ดินจากเดิม 1,400 ไร่ มาเป็น 18,840 ไร่ จำนวนดังกล่าวนี้เฉพาะเขตอุตสาหกรรมเท่านั้น ยังไม่รวมถึงเขตพื้นที่อื่นๆ ที่อยู่ภายใต้โครงการของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร เมื่อรวมพื้นที่เขตพาณิชย์กรรม พื้นที่สาธารณูปโภค พื้นที่สีเขียว พื้นที่กันชน และสนามกอล์ฟแล้ว จะทำให้นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครมีพื้นที่มากถึง 22,382 ไร่ นั้นเท่ากับว่า นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครมีการขยายตัวของที่ดินที่เพิ่มขึ้นถึง 44 เท่า หรือคิดเฉลี่ยปีละ 1,094 ไร่ หรือเมื่อมองในอีกมุมหนึ่ง จากความยาวนานของการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการสูญเสียที่ดินของชาวบ้านและชุมชนท้องถิ่นให้กับนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครเฉลี่ยปีละ 1,094 ไร่เช่นกัน (มูลนิธินโยบายสาธารณะ, 2557)

บทความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชนบทที่เกิดขึ้นจากการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร เมื่อสำรวจสภาพทางองค์ความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการช่วงชิงที่ดินในพื้นที่พบว่า ยังละเลยการศึกษาในประเด็นดังกล่าวอยู่ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาที่ผ่านมาให้ความสำคัญในประเด็นของผลกระทบของการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครมากกว่าประเด็นของการช่วงชิงที่ดินในพื้นที่ อย่างการศึกษาของ ณัฐวุฒิ (2548) สมจิตต์ (2545) พัชร (2550) สุรพงษ์ (2555) นิชาภัทร (2557) ธนรัตน์ (2558) ปรีญา (2558) และมูลนิธินโยบายสาธารณะ (2557) ที่พบว่า การขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครส่งผลกระทบต่อชุมชนไม่ว่าจะเป็น การเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างถิ่นที่เดินทางเข้ามาทำงานในนิคมอุตสาหกรรม ราคา

ที่ดินที่เพิ่มสูงขึ้น การเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างด้าว ความหนาแน่นของเมือง ความขาดแคลน สาธารณูปโภค การจราจรติดขัด ปัญหาการลักลอบค้า อาชญากรรมและยาเสพติดที่เพิ่มขึ้นใน ชุมชน รวมถึงปัญหาที่โรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ติดกับชุมชนมากเกินไป เป็นต้น แต่ก็ยังมีการ ศึกษาของ ธนรัตน์ (2558) และปวีณา (2558) เท่านั้นที่พยายามชี้ให้เห็นว่า ชุมชนคลองตำหรุ และชุมชนบ้านเก่าได้รับผลกระทบจากการตั้งนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในประเด็นที่เกี่ยวข้อง กับที่ดินและการช่งชิงที่ดินในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นด้านจำนวนการถือครองที่ดินที่ลดลง ที่ดินมีราคาสูง และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นของนายทุน ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่ถึงความคิดเห็นว่า ตั้งแต่นิคมอุตสาหกรรม เข้ามาในพื้นที่และขยายพื้นที่เข้ามาในชุมชน ที่ดินส่วนใหญ่ก็ถูกนายทุนกว้านซื้อที่ดิน เพราะ ที่ดินบริเวณนี้มีราคาถูก บางครั้งก็มีการกดราคาที่ดินกับชาวบ้าน บางครั้งก็มีนายหน้ามา แกล้งหลอมให้ขาย เพื่อเขาจะได้เงินค่านายหน้าที่ดิน และบางครั้งชาวบ้านก็ขายที่ดินเอง เพราะ เห็นว่าที่ดินมีราคาสูง จนทำให้การถือครองที่ดินของชาวบ้านลดลง คนที่ขายบางส่วนก็ยังอยู่ใน ชุมชน บางส่วนก็ย้ายออกไปซื้อที่ดินที่อื่นๆ อยู่ รวมทั้งชาวบ้านบางคนก็ไม่ขายที่ดิน เพราะจะนำไปสร้างหอพัก หรือกิจการพาณิชยกรรมอื่นๆ (ธนรัตน์ ภูพวง, 2558; ปวีณา คานประเสริฐ, 2558)

จากที่กล่าวมาข้างต้น การช่งชิงที่ดิน (Land Dispossession) ของบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ที่มีต่อการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี ไม่ได้ มีรูปแบบการขยายตัวของพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครอย่างฉับพลัน แต่กลับเป็นรูปแบบ ที่เรียกว่า ผ่อนส่งให้เกิดขึ้นอย่างช้าๆ รวมช่วงเวลายาวนานกว่า 20 ปี (พ.ศ. 2532-2556) จาก การค่อยๆ กว้านซื้อที่ดินทีละผืนทีละผืนจากชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ และจากอิทธิพลของ การส่งเสริมนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ที่ส่งผล กระทบให้ชาวบ้านในชนบทต้องสูญเสียที่ดินทำกิน กลายเป็นคนขายขอบ ต้องอพยพโยกย้าย ออกจากถิ่นที่อยู่และที่ดินทำกินของตนเอง กลายเป็นแรงงานรับจ้างไร้ที่ดิน แต่ในความเป็นจริง แล้วชาวบ้านบางคนในชุมชนท้องถิ่นรอบพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครก็อาจจะเต็มใจที่จะ ละทิ้งการเกษตรกรรมของตนเอง แล้วขายที่ดินให้กับนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร พร้อมกับ การเข้ามาแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าด้วยการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมหรือกลายเป็น ผู้ประกอบการที่ให้บริการกับเหล่าแรงงานที่เข้ามาทำงานในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จนทำให้บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) สามารถสะสมความมั่งคั่ง และนำมาสู่การ กว้านซื้อที่ดินได้เป็นจำนวนมาก ดังจะเห็นได้จากการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี จึงนำมาสู่วัตถุประสงค์การวิจัยของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ หนึ่ง เพื่อศึกษาปัจจัยที่มี ผลต่อกระบวนการช่งชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี และ สอง เพื่อศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกระบวนการช่งชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม อมตะนคร จังหวัดชลบุรี

2. วิธีกรวิจัย

การศึกษานี้จะเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ ที่มีพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการ (Structure and agency) ที่ตั้งอยู่บนฐานของหลักตรรกะแบบวิภาษวิธี (Dialectics) ของสำนักเศรษฐศาสตร์การเมือง (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2558: 69)

3. กระบวนการช่วงชิงที่ดินเพื่อการพัฒนา นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี

เพื่อเป็นการทำความเข้าใจต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมและชุมชนชนบทภายใต้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและผู้กระทำการที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจะขอเสนอข้อมูลกระบวนการช่วงชิงที่ดินเพื่อการพัฒนา นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครภายในพื้นที่ที่ศึกษา ด้วยการแบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วนใหญ่ ๆ ดังนี้

3.1 ที่มาของการร่วมดำเนินการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมกับภาคเอกชน

นับตั้งแต่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504-2509) โรงงานอุตสาหกรรมต่างกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่เขตกรุงเทพฯ ส่งผลให้กรุงเทพฯ เกิดการขยายตัวของความเป็นเมืองและการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างต่อเนื่อง พร้อมๆ กับปัญหาการขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหามลภาวะทางสิ่งแวดล้อม ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบท และปัญหาสังคมต่างๆ มากมาย (วิเชียร อินทะสี, 2542) รัฐบาลจึงมีนโยบายกระจายความเจริญออกไปสู่ภูมิภาค โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมออกมาเป็นประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 339 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 จัดตั้ง “การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย” (กนอ.) ขึ้นเป็นรัฐขึ้นเป็นรัฐวิสาหกิจ สังกัดกระทรวงอุตสาหกรรม ต่อมาภายหลังก็ได้มีการตราเป็นพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ขึ้นมาในแทนประกาศคณะปฏิวัติฉบับเดิม (การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2560: 16)

ในปี พ.ศ. 2531-2534 เป็นช่วงที่มีการหลั่งไหลเข้ามาของนักลงทุนภาคอุตสาหกรรมจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ทำให้ความต้องการที่จะใช้พื้นที่เพื่อประกอบการอุตสาหกรรมมีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ภาคเอกชนของไทยเข้าร่วมดำเนินงานในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมกับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ตามความในมาตรา 6 (5) การกำหนดให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยร่วมดำเนินงานกับบุคคลอื่นในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม และตามความในมาตรา 6 (6) การส่งเสริมและควบคุมนิคมอุตสาหกรรมของเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐตามพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ในรูปแบบที่ให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้บริหารและให้บริการระบบสาธารณูปโภค สิ่งอำนวยความสะดวกและบริการอื่นๆ ตลอดจนการจัดเก็บค่าบริการ โดย

ภาคเอกชนต้องโอนบรรดาอสังหาริมทรัพย์ส่วนที่เป็นที่ตั้งของระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ซึ่งในการดำเนินงานดังกล่าว นั้น จะจัดทำเป็น “สัญญาร่วมดำเนินงาน” โดยภาคเอกชนเป็นผู้ลงทุนแต่เพียงฝ่ายเดียว (กนกพร ดิษฐประณีต, 2542: 54, 60 - 61)

การจัดตั้งการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ก็เพื่อเป็นการรวมโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ให้เข้ามาอยู่ในบริเวณเดียวกัน มีการจัดสรรพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน อันเป็นผลดีต่อการดูแลและควบคุมผลกระทบที่เกิดขึ้นจากพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม ถึงแม้ว่าในช่วงแรกจะมีการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้บริหารจัดการนิคมอุตสาหกรรมต่างๆ แต่ภายหลังก็ได้มีการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่บางอย่างในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมมาสู่ภาคเอกชนในฐานะผู้ร่วมดำเนินงาน ซึ่งผู้ร่วมดำเนินงานหรือภาคเอกชนจะมีภาระหน้าที่หลักๆ คือ (1) การจัดหาที่ดินที่เหมาะสมเพื่อการจัดตั้งหรือขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม (นำมาสู่การกว้านซื้อที่ดินจากเจ้าของดินเดิม เพื่อพัฒนานิคมอุตสาหกรรม) (2) การให้เช่า ให้เช่าซื้อ และขายพื้นที่ในโครงการนิคมอุตสาหกรรม และ (3) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค และสาธารณูปการที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของโรงงานอุตสาหกรรม อันเป็นจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของภาคเอกชนในฐานะ “ผู้ร่วมดำเนินงาน”

3.2 การก่อตัวและการพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร

เมื่อกล่าวถึงความเป็นมาของการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมของประเทศไทย พร้อมกับการสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนานิคมอุตสาหกรรมไปแล้วนั้น ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงการพัฒนาพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี โดยจะเริ่มต้นในช่วงเวลาประมาณปี พ.ศ. 2530 เพื่อทำให้เห็นถึงที่มาที่ไปของจุดเริ่มต้นของนิคมอุตสาหกรรมแห่งนี้

ก่อนเริ่มต้นเข้าสู่การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมของนายวิกรม กรมดิษฐ์ ผู้ก่อตั้งบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ในปัจจุบัน ได้กำลังดำเนินธุรกิจภายใต้ชื่อ บริษัทยูนิคอม ซึ่งทำหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านการลงทุนแก่นักลงทุนชาวต่างชาติ โดยจะเป็นกลุ่มลูกค้าที่เขามาขอคำปรึกษาในการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมต่าง ๆ จนเกิดเป็นเครือข่ายที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันกับนักลงทุนต่างชาติ อันจะกลายมาเป็นจุดเริ่มต้นของการเริ่มต้นธุรกิจนิคมอุตสาหกรรมของนายวิกรมในเวลาต่อมา

ต่อมานายวิกรม กรมดิษฐ์ ก็ได้ทำการชักชวน พลตำรวจเอกชวลิต ยอธมณี นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ นางสาวศุภลักษณ์ อัมพุช คุณอัจฉริย์ วิเศษศิริ และนายประยูร บุญสูง เข้าร่วมจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมบางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค จำนวนพื้นที่โครงการฯ ประมาณ 300 ไร่และจดทะเบียนบริษัท เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2531 ด้วยทุนจดทะเบียน 25 ล้านบาท โดยมีธนาคารกสิกรไทยเข้าร่วมถือหุ้นและร่วมดำเนินการ โดยมีบริษัท ศรีไทยซูเปอร์แวร์ จำกัด ร่วมกับบริษัท ลักกี้ ไกลสตาร์ จำกัด ซื้อที่ดินเป็นเจ้าแรก จำนวน 30 ไร่ ราคาไร่ละ 700,000 บาท (วิกรม กรมดิษฐ์, 2561: 62; วิบูลย์ กรมดิษฐ์, 2551: 47)

การดำเนินการนิคมอุตสาหกรรมบางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค ถือว่าประสบความสำเร็จในการดำเนินการเป็นอย่างดี เพราะสามารถขายพื้นที่โครงการได้เกือบหมดภายในระยะเวลาเพียงครึ่งปีกว่าเท่านั้น และเมื่อเปิดโครงการฯ สามารถดำเนินการเป็นผลกำไรกว่า 100 ล้านบาท และจ่ายภาษีเข้ารัฐประมาณ 40 ล้านบาท (วิบูลย์ กรมดิษฐ์, 2551: 47)

หลังจากที่ประสบความสำเร็จจากนิคมอุตสาหกรรมบางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค เป็นอย่างดี ก็ทำให้นายวิกรม กรมดิษฐ์ เริ่มวางแผนการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมบางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค 2 ต่อในทันที โดย นายวิกรม กรมดิษฐ์ ก็ได้ดำเนินการก่อตั้งและจดทะเบียนบริษัท บางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค 2 จำกัด (มหาชน) เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2532 ด้วยทุนจดทะเบียนเริ่มแรก 120 ล้านบาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินธุรกิจค้าส่งหาหมัทรพย์ในรูปแบบของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม เพื่อขายให้แก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม จนนำมาสู่การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมบางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค 2 โดยมีพื้นที่เริ่มแรกโครงการ จำนวน 1,400 ไร่ (วิบูลย์ กรมดิษฐ์, 2551: 47; บมจ. อมตะ คอร์ปอเรชั่น, 2559: 20) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านเก่า อำเภอพานทอง ตำบลคลองตำหรุ ตำบลดอนหัวฬ่อ และตำบลหนองไม้แดง อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี (ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม, 2535: 10,588)

หลังช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 บริษัท บางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค 2 จำกัด (มหาชน) เริ่มด้วยการเปลี่ยนชื่อบริษัทใหม่เป็น บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) พร้อมทั้งเปลี่ยนชื่อนิคมอุตสาหกรรมบางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค 2 เป็น นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2541 อีกทั้งขยายทุนจดทะเบียนจากเดิม 120 ล้านบาท เป็น 1,067 ล้านบาท (บมจ. อมตะ คอร์ปอเรชั่น, 2559: 20) ความสำเร็จของบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เริ่มปรากฏให้เห็นในปี พ.ศ. 2546- 2548 ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่ดีที่สุดของบริษัทฯ ดังจะเห็นได้จากยอดการขายที่ดิน ส่วนแบ่งทางการตลาดของธุรกิจพัฒนานิคมอุตสาหกรรม รายได้รวม และกำไรจากการประกอบการ

นอกจากนี้ บริษัทฯ เริ่มเห็นแนวโน้มการย้ายฐานการผลิตมาจากประเทศอื่นๆ ในกลุ่มอาเซียนเข้าสู่ประเทศไทย หรือการลงทุนของบริษัทรายย่อยหลายรายจากประเทศต่างๆ ในยุโรป รวมถึงการหลั่งไหลเข้ามาลงทุนอย่างต่อเนื่องจากประเทศญี่ปุ่น และการเพิ่มขึ้นของนักลงทุนชาวไทยที่เข้าสู่นิคมอุตสาหกรรม เพื่อ ความได้เปรียบของการรวมกลุ่มทางยุทธศาสตร์ที่นิคมอุตสาหกรรมมีให้ พร้อมทั้งข้อได้เปรียบของแรงจูงใจที่ดึงดูดจากรัฐบาล (บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น, 2548: 26) จึงทำให้ทางบริษัทอมตะได้มีการลงนามในข้อตกลงของการร่วมมือระหว่างกันกับทาง Holly Industry Group และ China World Best Group จากประเทศจีน เช่นเดียวกับ Ota City Industrial Promotion Organization ซึ่งกลุ่มต่างๆ นี้จะเข้ามาช่วยสนับสนุนบริษัทฯ ด้านการตลาดที่จะดึงดูดเม็ดเงินลงทุนจากต่างชาติ และด้านการผลักดันการเจริญเติบโตในการขยายอุตสาหกรรมรถยนต์ในนิคมอุตสาหกรรมของบริษัทฯ

3.3 กระบวนการช่วงชิงที่ดินในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น

ชุมชนตำบลบ้านเก่าก่อนการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบล เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำท่วมถึง และอยู่ติดเขตแม่น้ำบางปะกง พร้อมทั้งมีคลองพานทอง ไหลผ่านตำบลบ้านเก่า ซึ่งเป็นคลองที่มีความสำคัญในด้านแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เพราะเป็นคลองรับน้ำจากอำเภอนนทบุรีก่อนไหลลงสู่แม่น้ำบางปะกง ด้วยความเหมาะสมของพื้นที่แถบนี้ อาชีพของชาวบ้านตำบลบ้านเก่าส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา เลี้ยงสัตว์ และทำนา (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า, 2559: 1-2)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2532 เป็นปีที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร (ชื่อเดิม นิคมอุตสาหกรรมบางปะกง อินดัสเตรียล ปาร์ค 2) เริ่มก่อตั้งอยู่บนถนนบางนา - ตราด กม. 57 ซึ่งอยู่ในพื้นที่ตำบลคลองตำหรุ และตำบลหนองไม้แดง อำเภอมะเมือง จังหวัดชลบุรี ก่อนที่จะเริ่มมีการขยายเข้าสู่พื้นที่ตำบลบ้านเก่าเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2535 ชาวบ้านในพื้นที่เริ่มที่จะรู้ข่าวถึงแนวโน้มการขยายพื้นที่นิคมฯ ที่จะเข้ามาในชุมชน จนนำมาสู่การซื้อขายที่ดินของชาวบ้าน เพื่อนำมาเป็นที่ดินส่วนขยายของนิคมอุตสาหกรรม ซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวกระบวนการเข้ามาติดต่อซื้อที่ดินของบริษัทอมตะ เป็นลักษณะของการส่งหน่วยจัดหาที่ดินเข้ามาติดต่อซื้อที่ดินกับชาวบ้านโดยตรง (ผู้นำชุมชนตำบลบ้านเก่า, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2560)

การเจรจาซื้อขายที่ดินจึงเป็นการเจรจากันระหว่างฝ่ายของนิคมฯ และชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของที่ดิน ไม่ว่าที่ดินนั้นจะเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัยหรือพื้นที่ทำกินของชาวบ้านก็ตาม เมื่อขายแล้วชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะย้ายออกไปจากชุมชน ด้วยอาจเป็นเพราะไม่สามารถหาซื้อที่ดินที่มีราคาสูงกับราคาที่ดินเองขายได้ก็ต่อไป แต่ก็มีส่วนน้อยที่เข้ามาซื้อที่อยู่ร่วมกันกับญาติของตนเองในชุมชน

ปัจจุบันพื้นที่ตำบลบ้านเก่ามีเนื้อที่ประมาณ 7,756 ไร่ หรือประมาณ 11.87 ตารางกิโลเมตร เป็นพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครหรืออยู่ในความครอบครองของบริษัท อมตะคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ประมาณ 3,000 ไร่ ส่วนที่เหลือจำนวนกว่า 4,500 ไร่ ส่วนใหญ่กลายเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของทั้งประชากรดั้งเดิมและประชากรต่างถิ่นที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมและแรงงานที่ทำงานในภาคบริการต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรม และยังคงมีพื้นที่บางส่วนที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมอยู่ โดยพื้นที่บริเวณนี้มักจะอยู่ใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติของชุมชน ซึ่งทำให้ยังสามารถประกอบอาชีพเลี้ยงปลาเลี้ยงกุ้งต่อไปได้ (องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า, 2559)

ในกรณีพื้นที่ชุมชนตำบลมาบโป่ง ที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอบางปะกง มีระยะทางห่างจากอำเภอบางปะกงประมาณ 6 กิโลเมตร และห่างจากศาลากลางจังหวัดชลบุรีประมาณ 15 กิโลเมตร พื้นที่ในตำบลมาบโป่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง รวมทั้งยังเป็นพื้นที่รับน้ำจากอำเภอนนทบุรี จึงมีความเหมาะสมในการทำเกษตรกรรม อย่างเช่น เลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงสัตว์ และทำนา โดยตำบลมาบโป่งมีเนื้อที่ทั้งหมดอยู่ที่ประมาณ 14,343 ไร่

หรือประมาณ 22.95 ตารางกิโลเมตร มีเนื้อที่ที่เป็นนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร (เฟส 9) อยู่ประมาณ 1,500 ไร่ รวมถึงเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม (ที่อยู่นอกนิคมอุตสาหกรรม) หลายประเภท สำหรับพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชนมีแนวโน้มที่จะลดลง เนื่องจากมีการขายที่ดินให้กับทั้งนายทุนท้องถิ่นและนายทุนต่างถิ่น ซึ่งเหตุผลที่ทำให้ที่ดินผืนนี้กลายเป็นที่ของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในปัจจุบัน ก็มาจากการสูญเสียที่ดินของชาวบ้านให้กับนายทุนเงินกู้ในท้องถิ่น ซึ่งเป็นผลมาจากความสามารถในการเข้าถึงทุนของชาวบ้านและการกระจายทุนของนายทุนท้องถิ่น จนเกิดเป็นภาพของการค่อย ๆ สะสมที่ดินจากการซื้อที่ดินและยึดที่ดินจากชาวบ้านที่เห็นลูกหนี้ ทำให้ที่ดินไปกระจุกตัวอยู่กับกลุ่มนายทุนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น (ผู้นำชุมชนตำบลมาบโป่ง, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2561)

ที่ดินส่วนใหญ่ในชุมชนจึงตกไปอยู่กับนายทุนท้องถิ่นที่เข้ามาสะสมความมั่งคั่งผ่านมาครอบครองที่ดินของชาวบ้าน และเมื่อเวลาผ่านไป กระแสของการพัฒนาพื้นที่เขตอุตสาหกรรมจึงนำพาให้นายทุนอุตสาหกรรมอย่างเครือสหพัฒน์เข้ามากว่านซื้อที่ดินจากชาวบ้านและนายทุนท้องถิ่น เมื่อนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ขยายพื้นที่มาถึงตำบลพานทองและตำบลหนองกะเซะ ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกันกับตำบลมาบโป่ง แต่ด้วยเครือสหพัฒน์ครอบครองที่ดินในตำบลมาบโป่งที่กินเวลานาน แต่ยังไม่สามารถก่อสร้างพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมของตนเองได้ จึงทำให้บริษัทอมตะเจรจาของซื้อที่ดินผืนนี้ในตำบลมาบโป่งต่อจากเครือสหพัฒน์ (ผู้นำชุมชนตำบลมาบโป่ง, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2561)

ดังนั้น การขยายตัวเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร สำหรับชุมชนตำบลมาบโป่งนี้ เป็นผลมาจากการซื้อขายที่ดินภายในชุมชนของกลุ่มทุนต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนายทุนเงินกู้ กลุ่มนายทุนสหพัฒน์ จนมาถึงกลุ่มทุนอมตะ คอร์ปอเรชั่น ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนผ่านโอนกรรมสิทธิ์ง่ายกว่าดังสิ่งที่เกิดขึ้นกับชุมชนตำบลบ้านเก่า

4. ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการช่วงชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี

ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการช่วงชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครพบว่า การพัฒนานิคมอุตสาหกรรมเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจการเมืองและการแบ่งสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น นายทุน หรือชุมชนท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้แบ่งปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการช่วงชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี ภายในพื้นที่ชุมชนบ้านเก่าและชุมชนมาบโป่งออกเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่

4.1 อุดมการณ์การพัฒนาของรัฐไทย

อุดมการณ์การพัฒนาอุตสาหกรรมนั้นถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นนำในเมืองหลวง ที่ต้องการใช้เป็นกลยุทธ์และปฏิบัติการเพื่อสถาปนาอุดมการณ์ให้กลายเป็นอุดมการณ์หลักในการพัฒนา

ประเทศ ด้วยเหตุนี้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาอุดมการณ์ทุนนิยม จึงสามารถครองความเป็นเจ้า และถูกนำไปใช้เป็นกรอบความคิดในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ มาอย่างยาวนาน เพราะเป้าหมายในการพัฒนาทั้งหมดของรัฐ ยังคงเน้นให้น้ำหนักไปที่การสร้างและเพิ่มความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Growth) ภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจหลากหลายรูปแบบ และผลจากอุดมการณ์การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย ที่ผ่านมา สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ อันถือเป็นเครื่องมือ ในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ ดังนั้นนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา อุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรม (ชัยณรงค์ เครือนวน, 2558: 84-85) ต่อไปนี้

ก. นโยบายการพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจ

ผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑลนั้นได้ก่อให้เกิดการ กระจุยตัวของโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่แบบสุดขั้วได้ก่อให้เกิดการขยายตัวของความเป็น เมืองและการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างมาก พร้อมๆ กับปัญหาการขาดแคลนโครงสร้าง พื้นฐาน ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองและชนบท ปัญหามลภาวะทางสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ และปัญหาสังคมต่างๆ มากมาย ดังนั้น ประเทศไทยจึงได้กำหนดนโยบายและแผนกระจายความ เจริญไปสู่ภูมิภาค โดยเฉพาะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เพื่อมิให้กระจุยตัวอยู่ เฉพาะในพื้นที่เขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งในเวลาต่อมาประเทศไทยก็ได้กำหนดนโยบายการ พัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจเฉพาะขึ้น คือ “โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Eastern Seaboard Development Program: ESB)” โดยที่นายวิกรม กรมดิษฐ์ ผู้ก่อตั้งนิคม อุตสาหกรรมอมตะนคร ได้ใช้โอกาสจากความพร้อมของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาค ตะวันออกมาเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกเป็นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่มีฐานการผลิต ที่เชื่อมโยงกับนิคมอุตสาหกรรมแห่งอื่น ๆ ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก และด้วยความพร้อม ระบบการขนส่งที่สะดวกทั้งทางถนนและทางอากาศ ทางน้ำ และใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพฯ ไม่มากนัก และในเวลาต่อมาประเทศไทยก็ได้การต่อยอดโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาค ตะวันออกให้กลายเป็น “นโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC)” และทำให้บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เข้าร่วม อุดมการณ์ การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยในครั้งนี้ด้วย อันจะเห็นจากประกาศคณะ กรรมการนโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก เรื่อง กำหนดเขตส่งเสริม นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร เพื่อรองรับอุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต อุตสาหกรรม อิเล็กทรอนิกส์อัจฉริยะ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลุ่มรายได้ดีและเชิงสุขภาพ อุตสาหกรรม นันทนาการ อุตสาหกรรมการบินและโลจิสติกส์ และอุตสาหกรรมดิจิทัล

ดังนั้น การกำหนดนโยบายในรูปแบบของการพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจของรัฐ ต่างเป็นการสนองต่ออุดมการณ์การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย โดยเป็นการใช้อำนาจรัฐ เพื่อกำหนดให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งหรือในที่นี้ ก็คือ สามจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

เป็นพื้นที่ภายใต้โครงการการพัฒนาของรัฐที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง อันเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มทุนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทุนชาติหรือทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในพื้นที่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์และการสะสมทุนจากการลงทุนในการผลิตภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ซึ่งการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ก็ทำให้เกิดความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกเป็นจำนวนมากเพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยที่รัฐไทยเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการพัฒนา ส่วนภาคเอกชนที่เข้าร่วมการพัฒนาในนิคมอุตสาหกรรมก็เข้ามาแสวงหาที่ดินและช่วงชิงไปจากชาวบ้านท้องถิ่นและเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่

ข. นโยบายนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับภาคเอกชน

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ถือเป็นรัฐวิสาหกิจที่ก่อตั้งเพื่อเป็นกลไกของภาครัฐในการขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมของประเทศตามอุดมการณ์ของรัฐ และจากการเกิดขึ้นของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยนี้เองที่นำมาสู่การตระหนักถึงความสำคัญในการลงทุนพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของภาคเอกชน จนเกิดเป็น “นิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับภาคเอกชน” ซึ่งนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร เป็นหนึ่งในนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยที่อาศัยอำนาจตามมาตรา 6 (5) ว่า “การร่วมดำเนินงานกับบุคคลอื่นตามวัตถุประสงค์ในข้อ 1 2 หรือ 3 รวมทั้งการเข้าเป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบในหุ้นส่วนจำกัด หรือถือหุ้นในนิติบุคคลใด ๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เป็นประโยชน์หรือเกี่ยวเนื่องกับกิจการอันอยู่ในวัตถุประสงค์ของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย” และมาตรา 6 (6) ว่า “การส่งเสริมและควบคุมนิคมอุตสาหกรรมของเอกชนหรือหน่วยงานของรัฐ” ของพระราชบัญญัติการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 ซึ่งในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับ กนอ. นั้น ถูกกำหนดให้ต้องทำเป็น “สัญญาร่วมดำเนินงาน” เท่านั้น โดยที่ภาคเอกชนผู้พัฒนานิคมอุตสาหกรรมก็ต้องเป็นผู้ลงทุนพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของตนเองแต่เพียงผู้เดียว (กนกพร ดิษฐประณีต, 2542)

ดังนั้น การเกิดขึ้นของนโยบายนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับภาคเอกชนของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยนั้น สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ที่สนับสนุนบทบาทของภาคเอกชนในการเข้าสู่การพัฒนาในนิคมอุตสาหกรรม ภายใต้กระบวนการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมที่ภาครัฐกำหนด โดยภาคเอกชนมีหน้าที่ที่สำคัญก็คือ การจัดหาและพัฒนาดินเพื่อการนิคมอุตสาหกรรม นั่นหมายความว่า นิคมอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นกลายเป็นการสืบทอดอุดมการณ์การพัฒนาที่มีภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวนำ อันจะนำพามาซึ่งความมั่งคั่งของภาครัฐ ส่วนอีกนัยหนึ่งการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมก็กลายเป็นการสะสมทุนภาคอุตสาหกรรมจากการช่วงชิงที่ดินจากชาวบ้านท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาในนิคมอุตสาหกรรมของกลุ่มทุน หรือในที่นี่ก็คือ บริษัทอมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน)

ค. นโยบายส่งเสริมการลงทุนตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน

นอกเหนือจากนี้ อุดมการณ์การพัฒนาที่ถูกแสดงออกผ่านนโยบายการพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจและนโยบายนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับภาคเอกชนของประเทศไทยแล้ว ส่วนหนึ่งที่เขาไปไม่ได้เลย ก็คือ นโยบายการส่งเสริมการลงทุนของนักลงทุนกลุ่มต่าง ๆ โดยที่นโยบายส่งเสริมการลงทุนเหล่านี้ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ ด้วยวิธีการสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจดึงดูดการลงทุนให้เกิดการลงทุนภาคอุตสาหกรรมในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกผ่านให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ เช่น สิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวกับการถือครองที่ดินและการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน สิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวกับการเข้าเมืองและการอนุญาตให้คนต่างด้าว สิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวกับการทำงานของคนต่างด้าว สิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวกับการส่งเงินทุนออกนอกราชอาณาจักร สิทธิประโยชน์ที่เกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียม อากาศออก ภาษีมูลค่าเพิ่มและภาษีสรรพสามิต เป็นต้น โดยทั้งหมดนี้ทำให้นิคมอุตสาหกรรมมอตะนครที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกมีการลงทุนของชาวต่างชาติให้เข้ามาตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมาก และนำมาสู่การขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมมอตะนครที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน, 2560)

สรุปแล้ว อุดมการณ์การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ขับเคลื่อนอยู่ภายใต้การช่วงชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมมอตะนคร จังหวัดชลบุรี กล่าวคือ การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศไทยที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจบนรากฐานของการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ โดยผ่านการสนับสนุนและขับเคลื่อนอุดมการณ์ด้วยนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งหนึ่งในนโยบายที่สำคัญ ก็คือ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ถือว่าเป็นโครงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยขนาดใหญ่ เพื่อมุ่งเป้าในการสร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ ด้วยปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระยะทางที่ไม่ห่างจากกรุงเทพฯ ความพร้อมของระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ รวมทั้งเชื้อเพลิงและวัตถุดิบเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างการค้นพบก๊าซธรรมชาติบริเวณอ่าวไทย ที่จะถูกนำขึ้นใช้ที่จังหวัดระยอง ซึ่งจะทำให้จังหวัดระยองกลายเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมหนัก และส่งผลให้จังหวัดชลบุรีเป็นพื้นที่รองรับการพัฒนาเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมเบา นั่นทำให้พื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญและเป็นพื้นที่เป้าหมายหลักในการลงทุนสร้างโรงงานอุตสาหกรรมของนักลงทุนต่างชาติจากประเทศต่างๆ และจากอุดมการณ์ที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเข้มแข็งมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้รัฐไทยเปิดโอกาสให้ภาคเอกชนเข้าร่วมลงทุนพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของตนเองผ่านนโยบายนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับภาคเอกชนของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาลและเพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นจากการ

พัฒนานิคมอุตสาหกรรมของภาครัฐ จึงทำให้ภาคเอกชนที่เข้าร่วมดำเนินงานอย่าง บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น ต้องแสวงหาที่ดินเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของตนเอง จนนำมาสู่การช่วงชิงและกว้านซื้อที่ดินของชาวบ้านท้องถิ่นและเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ เพื่อรองรับความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินสำหรับการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม และนอกจากนี้รัฐไทยก็ยังให้การส่งเสริมและสนับสนุนการลงทุนของนักลงทุนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศในการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งทำให้นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร สามารถเติบโตและขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมได้อย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการส่งเสริมการลงทุนของ BOI และที่ตั้งที่อยู่ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ซึ่งถ้ากล่าวในอีกมุมหนึ่ง การเกิดขึ้นของนโยบายการพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจและนโยบายนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับภาคเอกชนนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงอำนาจของรัฐในการกำหนดพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีความหมายในแง่ของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเปิดพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นบริเวณชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกให้กลายเป็นพื้นที่ที่จะได้รับการพัฒนาโดยรัฐและกลุ่มทุนต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายการส่งเสริมการลงทุนก็เป็นส่วนช่วยในการสร้างแรงสนับสนุนในเกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ด้วยการมอบสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งกับผู้พัฒนานิคมอุตสาหกรรมและผู้ประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมภายในนิคมอุตสาหกรรม

4.2 การสร้างเครือข่ายธุรกิจและการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนกับอำนาจรัฐ

การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของนายวิกรม กรมดิษฐ์ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการขับเคลื่อนธุรกิจของกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น มาตั้งแต่เริ่มต้นพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ซึ่งการแสวงหาผลประโยชน์จากเครือข่าย จึงเป็นการดำเนินธุรกิจที่พึ่งพากันระหว่างกลุ่มชนชั้นนำและกลุ่มนายทุนต่าง ๆ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เน้นการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมที่ทำให้เกิดกลุ่มชนชั้นนำทางอำนาจกลุ่มใหม่ ๆ ก่อให้เกิดการพึ่งพาอำนาจอุปถัมภ์และการสร้างเครือข่ายรูปแบบใหม่ คือ การพึ่งพาระหว่างกันของข้าราชการและนักการเมืองกับกลุ่มนายทุน ตลอดจนการเข้าไปมีบทบาททางการเมืองของกลุ่มนายทุนบางกลุ่ม หรือในขณะเดียวกันบทบาทของการร่วมทุนระหว่างกลุ่มทุนด้วยกันเองก็มีเพิ่มมากขึ้น จึงสามารถแบ่งการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางธุรกิจของ บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่นออกเป็น 2 ประการ คือ

ก. การสร้างเครือข่ายธุรกิจระหว่างกันของกลุ่มทุน

การสร้างเครือข่ายธุรกิจระหว่างกันของกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น นั้น เป็นความร่วมมือของกลุ่มทุนหรือการดำเนินธุรกิจที่มีความช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนซึ่งกันและกันในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งนายวิกรม กรมดิษฐ์ได้ใช้หลักการนี้ในการมองหาผู้ร่วมลงทุนหรือหุ้นส่วนทางธุรกิจพัฒนานิคมอุตสาหกรรม โดยสะท้อนให้เห็นตั้งแต่การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม

บางปะกงที่มีความหลากหลายของกลุ่มหุ้นส่วนทางธุรกิจ กล่าวคือ มีผู้ลงทุนที่ครอบคลุมเกือบทุกๆ ด้าน ได้แก่ ด้านข้าราชการได้ พลตำรวจเอกชวลิต ยอธมนี ด้านการก่อสร้างได้ นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ด้านโฆษณาและการตลาดได้ นางสาวศุภลักษณ์ อัมพุช ด้านการเงิน การธนาคารได้ นางอัจฉรีย์ วิเศษศิริ ส่วนการบริหารงานก็ได้ นายประยูร บุญสูง และเมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานนิคมอุตสาหกรรมบางปะกง กลุ่มหุ้นส่วนทางธุรกิจเหล่านี้ก็ได้ร่วมลงทุนกับนายวิกรม กรมดิษฐ์ ในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ซึ่งเป็นนิคมอุตสาหกรรมโครงการที่ 2 ที่ถูกตัดตั้งโดยนายวิกรม กรมดิษฐ์ พร้อมกันกับการเกิดขึ้นของกลุ่มหุ้นส่วนทางธุรกิจใหม่ในการร่วมพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ก็คือ บริษัทไอทียู ครอบครัวยูฟ่าเฟื่องฟู ครอบครัวยานิชชีวะ และครอบครัวโสภณพนิช โดยหุ้นส่วนทางธุรกิจทั้งกลุ่มเก่าและกลุ่มใหม่เหล่านี้มีความสำคัญในการวางรากฐานทางธุรกิจของบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) เป็นอย่างมาก (วิกรม กรมดิษฐ์, 2561)

นอกเหนือจากนี้แล้ว บริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ยังพยายามสร้างการบริหารจัดการภายในบริษัท เพื่อให้สอดคล้องกับปณิธานสู่การเป็น “เมืองสมบูรณ์แบบ” ซึ่งผลักดันบริษัทฯ เกิดความร่วมมือกับเครือข่ายทางธุรกิจต่างชาติ เช่น การลงนามในข้อตกลงของการร่วมมือระหว่างกันกับทาง Holly Industry Group และ China World Best Group จากประเทศจีน และ Ota City Industrial Promotion Organization จากประเทศญี่ปุ่น โดยกลุ่มต่าง ๆ นี้จะเข้ามาช่วยสนับสนุนบริษัทฯ ด้านการตลาดที่จะดึงดูดเม็ดเงินลงทุนจากต่างชาติ และด้านการผลักดันการเจริญเติบโตในการขยายอุตสาหกรรมรถยนต์ในนิคมอุตสาหกรรมของ บจก. อมตะ คอร์ปอเรชั่น อันเป็นการสร้างอำนาจให้กับธุรกิจพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของบริษัทฯ ให้เกิดความมั่นคง แข็งแรง และก้าวต่อไปอย่างมั่นคง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การสร้างเครือข่ายทางธุรกิจนั้น มีความสำคัญต่อการเกิดขึ้นและส่งเสริมการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครเป็นอย่างมาก ด้วยจากการที่นายวิกรม กรมดิษฐ์ ได้ดึงดูดและสร้างความสัมพันธ์มาตั้งแต่ก่อนการเริ่มต้นธุรกิจพัฒนานิคมอุตสาหกรรมและหลังการมีนิคมอุตสาหกรรม ก็พยายามที่จะสร้างและขยายเครือข่ายทางธุรกิจออกไปให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ผ่านการแสวงหาผู้ที่มีประสบการณ์ในสายธุรกิจและอาชีพต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม จนเกิดเป็นกลุ่มทุนชาติที่มีการดำเนินธุรกิจอย่างประสบความสำเร็จ ด้วยการขยายนิคมอุตสาหกรรมเข้าไปในพื้นที่ชุมชนชนบทท้องถิ่น ผ่านการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่ดินกับชาวบ้านท้องถิ่น นั้นหมายความว่า ความมั่นคงที่เกิดขึ้นจากการมีเครือข่ายกลายเป็นหน่วยสนับสนุนทางด้านเงินทุนเพื่อนำเงินทุนไปสะสมความมั่งคั่งให้กับบริษัทผ่านการกว้านซื้อและชั่งชั่งที่ดินของชาวบ้านและเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ เพื่อการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร

ข. การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันของกลุ่มทุนและการเมือง

การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันของกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น และการเมืองนั้น พบว่า นายวิกรม กรมดิษฐ์ไม่ได้เน้นการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจเพียงอย่างเดียว แต่ยังขยายความสัมพันธ์เข้าสู่กลุ่มข้าราชการและนักการเมือง เพื่อเป็นการสร้างอิทธิพลในการกำหนดนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อธุรกิจของตนเอง กลุ่มทุนพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จึงต้องสร้างความสัมพันธ์กับข้าราชการและนักการเมือง โดยการแต่งตั้งข้าราชการและนักการเมืองเป็นกรรมการบริหารในบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ที่เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเอื้อประโยชน์ในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมและการส่งเสริมการลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร และตัวอย่างหนึ่งที่ชัดเจน ก็คือ การแต่งตั้งนายวิษณุ เครืองาม เข้ามาเป็นกรรมการและประธานกรรมการบริษัท ก่อนที่จะลาออกจากการเป็นประธานกรรมการในปี พ.ศ. 2557 เพื่อเข้ารับตำแหน่งที่ปรึกษาของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีภายใต้การนำของรัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งในเวลาต่อมาก็ได้มีการประกาศโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครก็ได้รับการสนับสนุนให้เป็นเขตส่งเสริมและได้รับสิทธิประโยชน์จากการเป็นผู้ประกอบกิจการในเขตส่งเสริมตามประกาศของคณะกรรมการนโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (นักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นชนบทและสิทธิชุมชน, สัมภาษณ์, 12 กุมภาพันธ์ 2562)

ดังนั้น ปัจจัยของการสร้างเครือข่ายธุรกิจและการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนกับอำนาจรัฐจึงมีส่วนสำคัญต่อกระบวนการช่วงชิงที่ดินเพื่อพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครอย่างมาก เนื่องจากการสร้างพันธมิตรและการขยายเครือข่ายทางธุรกิจของนายวิกรม กรมดิษฐ์ หรือผู้ก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครนั้น เป็นการสร้างและสะสมความสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างหุ้นส่วนหรือการตั้งผู้ร่วมทุนทางธุรกิจที่มีทั้งกลุ่มทุนในประเทศและต่างประเทศ หรือการสร้างความสัมพันธ์กับข้าราชการและนักการเมือง เพื่อสร้างการเกื้อกูลและช่วยเหลือกันในทางนโยบายของประเทศ ซึ่งการสร้างเครือข่ายธุรกิจและการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนกับอำนาจรัฐนี้ กลายเป็นแรงที่สนับสนุนและผลักดันส่งเสริมให้ บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น ของนายวิกรม กรมดิษฐ์ มีรากฐานที่มั่นคงและแข็งแรงที่มาจากทั้งอำนาจรัฐและกลุ่มทุนธุรกิจ จึงทำให้นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครเติบโตและสามารถขยายพื้นที่โครงการนิคมอุตสาหกรรมได้อย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

4.3 การแตกตัวทางชนชั้นในสังคมชุมชนท้องถิ่น

การแตกตัวทางชนชั้น (Social Differentiation) ในสังคมชุมชนท้องถิ่นที่ศึกษา เป็นผลสืบเนื่องมาจากการสะสมทุนและการขยายทุนของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร โดยบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ได้กว้านซื้อที่ดินเป็นจำนวนมากจนสามารถ

ขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครออกไปอย่างต่อเนื่อง จากพื้นที่เริ่มแรกเพียง 1,400 ไร่ จนมาถึงปัจจุบันมีเนื้อที่นิคมอุตสาหกรรมมากถึง 18,840 ไร่ ในช่วงระยะเวลาเกือบ 30 ปีที่ผ่านมา ซึ่งทำให้การเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครนำมาสู่การแตกตัวออกเป็นกลุ่มๆ ในชุมชนท้องถิ่น อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ชนบทใน 2 ประการ คือ

ก. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและภูมิทัศน์ของพื้นที่ชนบท

เมื่อการใช้ประโยชน์ที่ดินมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กระบวนการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของพื้นที่ชนบทก็จะเริ่มเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เสมือนหนึ่งพื้นที่เพียงเครื่องจักรที่หมุนไปตามจังหวะเป็นขั้นเป็นตอน กล่าวคือ การเติบโตและการขยายพื้นที่ของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ส่งผลให้เกิดความต้องการที่ดินเพื่อรองรับความต้องการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม หรือแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่ดินจากชาวบ้านมาสู่มือของกลุ่มทุน ก่อนจะแปรเปลี่ยนพื้นที่เกษตรกรรมให้กลายเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมโดย บจก. อมตะ คอร์ปอเรชั่น ที่ดินจึงกลายเป็นสินทรัพย์ที่มีราคาแพง เกิดเป็นความต้องการในการเข้าครอบครองที่ดินเป็นจำนวนมาก ทั้งเพื่อเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมและเป็นทรัพยากรที่เอื้อต่อการสะสมความมั่งคั่งของกลุ่มทุนต่างๆ ที่เข้ามาลงทุนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างหอพัก อพาร์ตเมนต์ อาคารพาณิชย์ หมู่บ้านจัดสรร และอื่นๆ จึงทำให้การใช้ประโยชน์ที่ดินเกิดการเปลี่ยนแปลงไป พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของพื้นที่ชนบท อันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น

ข. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่น

จากความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เปลี่ยนแปลงไปจากภาคเกษตรกรรมมาสูภาคอุตสาหกรรมนั้น ทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนตำบลบ้านเก่าและชุมชนตำบลมาบโป่งต้องสูญเสียที่ดินทำกินของตนเองจากการกว้านซื้อที่ดินของ บจก. อมตะ คอร์ปอเรชั่น อันส่งผลให้ชาวบ้านของทั้งสองชุมชนส่วนหนึ่งจำที่จะต้องย้ายออกไปจากพื้นที่เพื่อแสวงหาที่ดินสำหรับการเกษตรกรรมผืนใหม่ ในขณะที่บางส่วนก็ต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของตนเองใหม่ จากเดิมที่อยู่บนฐานการผลิตในภาคเกษตรกรรมไปสู่การผลิตในภาคอุตสาหกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของแรงงานและโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ว่า ชาวบ้านกลุ่มที่ปรับตัวให้อยู่รอดภายใต้การพัฒนา นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในพื้นที่ตำบลบ้านเก่า โดยเป็นผู้ประกอบการให้บริการตามความต้องการของแรงงานภาคอุตสาหกรรมนั้น ถือว่าเป็นกลุ่มชาวบ้านกลุ่มหนึ่งที่ได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการเข้ามาของโรงงานอุตสาหกรรมในเชิงเชื่อมโยง (Linkage Effect) และด้วยวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับโรงงานอุตสาหกรรมนี้เองที่เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านเก่าไม่ได้ต่อต้านหรือคัดค้านของพัฒนาโครงการนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครของ บจก. อมตะ คอร์ปอเรชั่น นอกจากนี้ ชาวบ้านในพื้นที่ยังต้องปรับตัวให้เข้ากับวิถีทางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปจากการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ทำให้การ

ดำรงอยู่แบบเดิมของชุมชนที่อยู่บนฐานสังคมเกษตรกรรมถูกทำลายและลดคุณค่าความสำคัญลงไป และถูกแทนที่ด้วยสังคมทุนนิยมที่มีการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นตัวนำ

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและภูมิทัศน์ของพื้นที่ชุมชนชนบท รวมทั้งโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาและการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการแตกตัวทางชนชั้น อันเนื่องมาจากฐานเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่อยู่บนฐานของเกษตรกรรมถูกทำลายหรือถูกลดความสำคัญลงไป ทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดการคลายตัว ขาดความเป็นเอกภาพ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน ซึ่งจากการแตกตัวทางชนชั้นนี้เองที่ทำให้ บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่นสามารถเข้าช่วงชิงและกว้านซื้อที่ดินในชุมชนท้องถิ่น เปลี่ยนกรรมสิทธิ์ที่ดินจากชาวบ้านท้องถิ่นและเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ให้ตกอยู่ในมือกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น ได้อย่างง่ายดาย เหมือนกับการล้มของตัวโดมิโน จากการซื้อขายที่ดินในชุมชนเพียงหนึ่งรายก็สามารถกระทบต่อการตัดสินใจขายที่ดินของชาวบ้านและเกษตรกรรายอื่นๆ ในชุมชน รวมถึงการเกิดขึ้นของกระบวนทัศน์ที่มีต่อการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นที่มีการแตกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์และกลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม อันมีผลต่อการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในแง่ของการสนับสนุนและการต่อต้านคัดค้านการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม

5. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกระบวนการช่วงชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากกระบวนการช่วงชิงที่ดินในการพัฒนาอุตสาหกรรมอมตะนครพบว่า การพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนนี้ จะเป็นการพยายามทำความเข้าใจบทบาทของผู้กระทำการที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการช่วงชิงที่ดินในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่มีผลต่อการช่วงชิงที่ดินในพื้นที่ชุมชนบ้านเก่าและชุมชนมาบปึง โดยมีผู้กระทำการหลักๆ ที่สำคัญ ดังนี้

5.1 กลไกรัฐ

ผลจากการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินั้น ทำให้เกิดนโยบายการพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาเมืองและพื้นที่เฉพาะขึ้น ซึ่งก็คือโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก ซึ่งรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการลงทุนของภาคเอกชนในด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมค่อนข้างมาก จึงได้มีการกำหนดให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยร่วมดำเนินงานกับบุคคลอื่นในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมขึ้น การเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จึงปรากฏการณ์หนึ่งที่น่าสนใจการเปิดพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น เพื่อรองรับอุดมการณ์การพัฒนาของประเทศไทยที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมจนทำให้เกิด

การช่วงชิงและกว้านซื้อที่ดินในพื้นที่ชนบทเป็นจำนวนมาก เพื่อเป้าหมายของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของภาคเอกชน และเพื่อตอบสนองความต้องการที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของผู้เข้ามาลงทุนจากต่างชาติที่เพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง (กนกพร ดิษฐประณีต, 2542)

นอกเหนือจากการเข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งและควบคุมดูแลของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ที่เปรียบเสมือนกับผู้มีบทบาทหลักต่อการก่อรูปของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครแล้ว ยังมีอีกหน่วยงานหนึ่งเช่นกัน ที่เปรียบเสมือนกับผู้สร้างแรงผลักดันและขับเคลื่อนการลงทุนที่เน้นการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของประเทศไทย นั่นก็คือ “สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (BOI)” โดยผ่านการมอบสิทธิพิเศษและสิทธิประโยชน์ต่างๆ จำนวนมาก อันนำมาสู่การจัดตั้งโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมภายใต้โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก

ดังนั้น รัฐบาลมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของประเทศไทย ผ่านการกำหนดนโยบายพัฒนาพื้นที่ทางเศรษฐกิจหรือนโยบายส่งเสริมการลงทุนภายในพื้นที่ต่างๆ โดยเฉพาะพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับโครงการนี้อย่างมาก ซึ่งการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงานกับภาคเอกชนของการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาคเอกชนที่จะเข้ามาช่วยสนับสนุนการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม จนเกิดเป็นนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครของกลุ่มทุน จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นการดำเนินงานผ่านกระบวนการสะสมทุนของหน่วยงานรัฐและ บจก. อมตะ คอร์ปอเรชั่น เป็นการประสานผลประโยชน์และร่วมมือกันภายใต้อุดมการณ์การพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นภาคอุตสาหกรรมเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนประเทศโดยมุ่งเน้นพิจารณามิติการเติบโตทางตัวเลขเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

5.2 กลุ่มทุนข้ามชาติ

การเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมที่นายวิกรม กรมดิษฐ์ เป็นผู้ก่อตั้งในช่วงเริ่มแรกนั้น จึงเป็นไปเพื่อตอบสนองต่อกลุ่มทุนข้ามชาติที่ต้องการเข้ามาลงทุนสร้างฐานการผลิตในประเทศไทย โดยกลุ่มทุนข้ามชาติกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาเป็นผู้สนับสนุนและผลักดันทางความคิดจนสามารถก่อรูปเป็นนิคมอุตสาหกรรมได้ก็คือ กลุ่มทุนข้ามชาติจากประเทศไต้หวัน และทำให้นายวิกรม กรมดิษฐ์ เห็นว่า ประเทศไทยน่าจะเป็นสถานที่ที่คนจีนและคนไต้หวันสนใจเข้ามาขยายฐานการผลิตสินค้าในภาคอุตสาหกรรมได้มากขึ้น จนนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักลงทุนชาวไต้หวันเป็นจำนวนมาก และกลายเป็นเป็นที่มาของแนวคิดของการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม กลุ่มทุนข้ามชาติกลุ่มที่สอง ที่เข้าร่วมเป็นผู้ลงทุนและพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ก็คือ กลุ่มทุนข้ามชาติ “กลุ่มอิตูซู” จากประเทศญี่ปุ่น โดยที่นายวิกรม กรมดิษฐ์ ได้ตระหนักว่าการทำการค้ากับบริษัทใหญ่ๆ ของญี่ปุ่นนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย จำเป็นที่จะต้องมีการสร้างรากฐานทางธุรกิจที่แข็งแกร่งอย่างมั่นคง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้ลงทุน ซึ่งการได้กลุ่มอิตูซูมาร่วมลงทุนพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครกับ บจก. อมตะ คอร์ปอเรชั่น ก็สร้างความ

เชื่อมั่นให้กับผู้ลงทุนชาวญี่ปุ่นในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มอิตอิซู เป็นกลุ่มบริษัทต่างชาติเพียงบริษัทเดียวที่มีตำแหน่งภายในคณะกรรมการบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) นั้นทำให้เห็นถึงการยอมรับและให้ความสำคัญกับกลุ่มทุนข้ามชาติต่อการบริหารงานภายในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร (วิกรม กรมดิษฐ์, 2561)

ดังนั้น กลุ่มทุนข้ามชาติเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลต่อกลุ่มทุนชาติ หรือ กลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น ค่อนข้างมาก ทั้งที่เป็นในฐานะของผู้ผลักดันทางความคิดและผู้สนับสนุนร่วมลงทุนในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของนายวิกรม กรมดิษฐ์ รวมถึงการมีอยู่ของกลุ่มทุนข้ามชาติเหล่านี้ทั้งที่ร่วมลงทุนกับกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น หรือเข้ามาเป็นผู้ประกอบกิจการในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ต่างเป็นแรงผลักดันให้ บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น สามารถขยายการสะสมทุนออกไปด้วยการช่วงชิงและกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้านท้องถิ่น จนกลายเป็นความสำเร็จของการขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครด้วยความสามารถในการขยายที่ดินออกไปได้เป็นจำนวนมาก

5.3 กลุ่มทุนชาติ

กลุ่มทุนชาติหรือกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น ถือเป็นกลุ่มทุนที่สำคัญที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี ซึ่งการเกิดขึ้นของกลุ่มทุนกลุ่มนี้เกิดขึ้นจากการปรับตัวเองให้เข้ากับเงื่อนไขของการพัฒนาเศรษฐกิจตามอุดมการณ์การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทย ที่มีนโยบายเปิดพื้นที่ให้ภาคเอกชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมโดยร่วมดำเนินงานกับ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ทำให้ธุรกิจการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น สามารถที่จะสะสมทุนขยายทุน และพัฒนาธุรกิจการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครเรื่อยมา อันเป็นการปรับเปลี่ยนและประสานผลประโยชน์ที่ได้จากการพัฒนาอุตสาหกรรมระหว่างรัฐบาลและภาคเอกชน โดยบทบาทของ บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกัน ได้แก่

ก. การพัฒนาโครงการของผู้ก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร (นายวิกรม กรมดิษฐ์)

บทบาทการก่อรูปของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในช่วงเริ่มแรกนั้นมีความเชื่อมโยงกับการกระทำของผู้ก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมอย่างมาก อันจะเห็นได้จากการสร้างประสบการณ์ในการประกอบกิจการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ประสบความสำเร็จ ก่อนนำมาสู่การตัดสินใจที่จะดำเนินการในธุรกิจการนิคมอุตสาหกรรมต่อ จนกลายมาเป็นนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในปัจจุบัน และทำให้กลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น สามารถสะสมทุนได้จากกระบวนการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมได้อย่างประสบความสำเร็จ

ข. การช่วงชิงและกว้านซื้อที่ดินของกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น

หัวใจของการทำนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ก็คือ การช่วงชิงและการกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้านท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยบนแปลงที่ดินของตนเอง ผ่านการอาศัย

กลไกการทำงานของตลาดที่ดินเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าที่เกิดขึ้นจริง จากความต้องการครอบครองและการลงทุนในที่ดิน เพื่อวัตถุประสงค์การใช้ประโยชน์ที่ดิน ต่างๆ และยังสะท้อนให้เห็นถึงความพึงพอใจที่มีต่อราคา เมื่อเทียบกับต้นทุนการผลิตผ่าน การเจรจาของทั้งสองฝ่าย คือ ชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของที่ดินและกลุ่มทุนพัฒนานิคมอุตสาหกรรม ที่ดินจึงการเป็นสินค้าที่สามารถนำมาขายบนท้องตลาด อันนำมาซึ่งผลประโยชน์มาให้แก่ทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้การเข้าครอบครองที่ดินของชาวบ้านท้องถิ่น โดยกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น เป็นเสมือนการช่วงชิงความได้เปรียบจากการสะสมที่ดินในแง่ของทำเลที่ตั้ง เพราะจากการ ขยายตัวอย่างต่อเนื่องของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร นั้นเท่ากับว่า พื้นที่บริเวณแถบนี้กลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญต่อการลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมของนักลงทุนต่างชาติ ไม่เพียงแค่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครจะสามารถขายพื้นที่ภายในโครงการได้เท่านั้น แต่การเข้ามาของ โรงงานอุตสาหกรรมก็ยังสามารถนำซึ่งรายได้จากการขายสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดจน ค่าธรรมเนียมต่างๆ อันทำให้กลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น สามารถสะสมทุนและขยาย การสะสมทุนได้อย่างต่อเนื่องบนการครอบครองทำเลที่ตั้งที่ของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม อมตะนคร

ค. การขายพื้นที่ในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครให้กับผู้ลงทุน

นอกเหนือไปกว่าการประสบความสำเร็จในด้านการขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม อมตะนครผ่านการช่วงชิงและกว้านซื้อที่ดินจากชาวบ้านท้องถิ่นแล้ว บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น ยังมีความสามารถในการดึงดูดผู้ลงทุนจากต่างชาติและความสามารถในการขายที่ดินในพื้นที่ โครงการนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครได้อย่างประสบความสำเร็จ ตัวอย่างของการความ พยายามดึงดูดและขายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครกับบริษัทขนาดใหญ่อย่าง บริติชไดโน บริษัทผลิตยางรถยนต์รายใหญ่ของโลก อันเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้เข้ามาลงทุน ประกอบกิจการภายในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในความสามารถ ของนิคมอุตสาหกรรม นำมาสู่ความต้องการพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น เพื่อรองรับ โรงงานต่าง ๆ ที่ต้องการเข้ามาลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร

ง. การประสานผลประโยชน์และความช่วยเหลือกับรัฐบาลส่วนท้องถิ่น ชุมชน และ สังคม

การพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ทั้งในชุมชนตำบลบ้านเก่าและชุมชนตำบล มาบโป่ง สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น ที่พยายามรักษาความ สัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนท้องถิ่นโดยรอบไว้ ผ่านการสนับสนุนและช่วยเหลือ เช่น การฝึกอบรม พัฒนาอาชีพ การสนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น เพื่อ เป็นการชี้ชวนให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่ชุมชนและสังคมพึงจะได้รับจากการมีนิคมอุตสาหกรรม อมตะนครอยู่ในพื้นที่ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งของการลุกขึ้นมาสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับชุมชนท้องถิ่น เช่นนี้ ก็เพื่อสร้างสิ่งกีดขวาง ลดแรงต่อต้านและการคัดค้านการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรม

อมตะนคร เพื่อเน้นย้ำให้ชุมชนท้องถิ่นเห็นถึงคุณค่าและผลประโยชน์ร่วมกันจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมทั้งต่อชุมชนและพื้นที่บริเวณโดยรอบ รวมทั้งยังเป็นเสนอภาพของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนท้องถิ่นได้ โดยปราศจากความขัดแย้งและการคัดค้านของชาวบ้านในพื้นที่

สรุปแล้ว กลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครอย่างมาก โดยเริ่มจากการตัวผู้ก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่สามารถจัดตั้งและแสวงหาผู้หุ้นส่วนทางธุรกิจ อันนำมาซึ่งความสำเร็จในธุรกิจพัฒนานิคมอุตสาหกรรม หรือบทบาทของกลุ่มทุนพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่มีต่อการช่วงชิงและกว้านซื้อที่ดินของชาวบ้านท้องถิ่น เพื่อเปลี่ยนพื้นที่ทางการเกษตรกรรมให้กลายเป็นเพื่อที่รองรับการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งถือเป็นการช่วงชิงความได้เปรียบจากพื้นที่ของทำเลที่ตั้งที่มีความเหมาะสมอย่างมากต่อการลงทุน หรือบทบาทที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการขายที่ดินในนิคมอุตสาหกรรมให้กับผู้ลงทุนต่างชาติ อันเป็นการสร้างรายได้ทั้งจากการขายที่ดินและรายได้จากสาธารณูปโภคและสาธารณูปการต่าง ๆ หรือบทบาทของการเอาใจใส่ดูแลรับผิดชอบต่อสังคมและชุมชน เพื่อเป็นการแสดงให้เห็นถึงสังคมเห็นว่า นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนและสังคมท้องถิ่นได้ ซึ่งบทบาททั้งหมดนี้กลายเป็นส่วนของการดำเนินธุรกิจที่มีผลต่อการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร และนำมาซึ่งความมั่งคั่ง การสะสมทุน และการขยายทุนจากนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร

5.4 กลุ่มทุนท้องถิ่น

จากการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น นำมาซึ่งความต้องการครอบครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน เพื่อรองรับการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมและการพัฒนาธุรกิจพัฒนานิคมอุตสาหกรรมของบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) และด้วยการแสวงหาที่ดินนี้เองที่เป็นเหตุผลการเกิดการเข้ามาของกลุ่มทุนท้องถิ่น เพื่อเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากการเกิดขึ้นของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในพื้นที่ เพราะเพียงลำพังกลุ่มทุน บจม. อมตะ คอร์ปอเรชั่น คงไม่สามารถที่จะรวบรวมที่ดินเพื่อรองรับการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมได้มากถึงเพียงนี้ ซึ่งในส่วนนี้จะเป็นการกล่าวถึงบทบาทของกลุ่มทุนในระดับท้องถิ่นที่เข้ามา มีบทบาทในฐานะผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการช่วงชิงที่และกว้านซื้อที่ดินให้กับกลุ่มทุนพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร

การเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครของกลุ่มทุนท้องถิ่นกลุ่มต่างๆ ที่พยายามแสวงหาผลประโยชน์จากการพัฒนาอุตสาหกรรมของบริษัท อมตะ คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ทั้งจากทางตรง (เช่น การเป็นนายหน้าค้าที่ดิน การซื้อที่ดินเพื่อการเก็งกำไร เป็นต้น) และทางอ้อม (เช่น การสร้างกิจการหอพัก บ้านเช่า อาคารพาณิชย์ เป็นต้น) ก็เพื่อรองรับความต้องการการใช้ประโยชน์ที่ดินจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมและจากกองทัพแรงงานที่เข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ภายในนิคมอุตสาหกรรม

ซึ่งกลุ่มทุนท้องถิ่นเหล่านั้นจึงมีบทบาทในฐานะของผู้สนับสนุนที่ได้รับผลประโยชน์จากการเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น

และผลจากการแตกตัวทางชนชั้นและการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น ได้ส่งผลให้กลุ่มชาวบ้านรากหญ้าที่เป็นผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นสะท้อนอุดมการณ์ที่มีต่อการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่แตกต่างกัน ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมและกลุ่มที่คัดค้านต่อต้านการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ชุมชนตำบลบ้านเก่า และชุมชนตำบลมาบโป่ง กล่าวคือ กลุ่มชาวบ้านรากหญ้าที่ได้รับผลประโยชน์เชิงเชื่อมโยงจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครจะสนับสนุนการพัฒนาและขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ เนื่องจากการขยายพื้นที่หรือการเกิดขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมภายในนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ย่อมหมายถึงจำนวนแรงงานต่างถิ่นที่จะเข้ามาในพื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการประกอบกิจการของกลุ่มทุนชาวบ้านรากหญ้างานนี้ที่ผันตัวเองมาเป็นผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของกิจการห้องพัก บ้านเช่า อพาร์ทเมนต์ ร้านอาหาร ร้านค้า ฯลฯ ที่ทำให้เศรษฐกิจในชุมชนท้องถิ่นดีขึ้น และสร้างความมั่งคั่งให้กับผลประโยชน์ของตนเอง ในขณะที่กลุ่มที่ต่อต้านและคัดค้านการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม กลับสะท้อนปัญหาให้เห็นถึงการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่ละเลยต่อกฎหมายข้อบังคับที่ปกป้องชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมท้องถิ่น เช่น การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) ของนิคมอุตสาหกรรม หรือปัญหามลพิษ/ มลภาวะที่เกิดจากการกิจกรรมภายในนิคมอุตสาหกรรมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นตกต่ำลง จึงเสนอให้นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครยุติและหยุดการขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมอมตะนครไปยังพื้นที่ส่วนอื่นในบริเวณใกล้เคียง รวมทั้งเรียกร้องให้ดำเนินการจัดการปัญหาทั้งหมดที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม จากจุดยืนของกลุ่มชาวบ้านรากหญ้าทั้งสองกลุ่มที่มีมุมมองต่อการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมที่แตกต่างกันออกไป กลับส่งผลต่อการชั่งชั่งที่ดินเพื่อการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอมตะนครในแง่ของการสนับสนุนการพัฒนา การคัดค้านต่อรอง และการต่อต้านการขยายพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมแตกต่างกันไปตามมุมมองของกลุ่มทุนรากหญ้าแต่ละกลุ่ม

6. อภิปรายผล

แนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้นของมาร์กซ์ ถือว่าเป็นแนวคิดที่มีคุณูปการอย่างมากต่อการวางรากฐานการวิเคราะห์การชั่งชั่งที่ดิน มาร์กซ์พยายามชี้ให้เห็นว่า การสะสมทุนเบื้องต้นเป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์ของการแยกผู้ผลิตออกจากปัจจัยการผลิต (ที่ดิน) ด้วยการขับไล่ชาวนาออกจากที่ดินทำกิน เพื่อแปรเปลี่ยนที่ดินนั้นให้กลายเป็นทุนต่อไป ซึ่งกระบวนการสะสมทุนเบื้องต้นดังกล่าว ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อมาและได้กลายเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนระบบทุนนิยมระดับโลกในยุคปัจจุบัน แต่ถึงอย่างไรก็ตาม มาร์กซ์ก็ได้สะท้อนให้เห็นว่า

ในกระบวนการช่วงชิงที่ดินนั้นรัฐเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในฐานะที่เป็นตัวกลางในการใช้กำลัง (ที่เต็มไปด้วยความรุนแรง) และอำนาจของรัฐในการเข้าแทรกแซงผ่านการกำหนดกฎหมายและนโยบายเศรษฐกิจต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตลาด ประชาชน และสังคม อย่างเช่น การช่วงชิงที่ดินส่วนรวมไปจากชาวนา ทำให้ที่ดินและวัตถุดิบต่างๆ เข้าสู่ระบบตลาด ในขณะที่ชาวนารู้ที่ดินต้องเดินทางเข้าสู่เมืองและกลายเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม โดยที่ไม่สามารถต่อรองอะไรได้เลย แต่ภายใต้บริบทของการศึกษาวิจัยนี้ แนวความคิดของมาร์กซ์ไม่เพียงพอต่อการอธิบายปรากฏการณ์การช่วงชิงที่ดินในระบบทุนนิยมโลกปัจจุบันได้ครอบคลุมทุกประเด็นทั้งหมด เพราะกระบวนการช่วงชิงที่ดินในปัจจุบันมีความซับซ้อนมากกว่าคำอธิบายของมาร์กซ์ กล่าวคือนอกจากนี้จากบทบาทของรัฐที่มีต่อกฎหมายและนโยบายเศรษฐกิจแล้ว รัฐยังมีปฏิบัติการทางความคิด/ อุดมการณ์/ วาทกรรมส่งต่อและถ่ายทอดลงไปสู่ชุมชนท้องถิ่นในระดับต่างๆ อันทำให้กระบวนการช่วงชิงที่ดินเป็นผลทางตรงและทางอ้อมลงไปยังพื้นที่ ในขณะที่ชาวนาท้องถิ่นก็จะมีปฏิกิริยาต่อกระบวนการช่วงชิงที่ดินที่แตกต่างกันออกไป ทั้งการต่อรอง ต่อต้าน หรือสนับสนุนกระบวนการช่วงชิงที่ดิน

ในขณะที่แนวคิดเกี่ยวกับการสะสมทุนด้วยการช่วงชิงของฮาร์วีย์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต่อยอดมาจากแนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้นของมาร์กซ์ ทำให้แนวคิดดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจสังคมทุนนิยมในยุคปัจจุบันได้ แต่ภายใต้บริบทของการศึกษาวิจัยนี้ แนวความคิดของฮาร์วีย์ยังไม่เพียงพอต่อการพยายามทำความเข้าใจกระบวนการช่วงชิงที่ดินเฉพาะเจาะจงในเชิงพื้นที่ได้ ถึงแม้ว่า ฮาร์วีย์จะพยายามชี้ให้เห็นว่า การสะสมทุนด้วยการช่วงชิงที่ดินเป็นกระบวนการแยกขานาออกจากที่ดิน โดยที่ไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงแบบการสะสมทุนในอดีตเพียงอย่างเดียว แต่อาศัยการบังคับและการยินยอมไปพร้อมๆ กัน ดังที่ฮาร์วีย์ ยกตัวอย่างว่า “บางครั้งการแย่งชิงที่ดินจากชาวนาก็ต้องใช้ความรุนแรงและการบังคับ เพื่อให้ได้ที่ดินผืนนั้นมา แต่บางครั้งชาวนาก็กินยอมและพร้อมใจขายที่ดินหรือละทิ้งการทำนา เพื่อเข้าเมืองไปเป็นแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า” อย่างไรก็ตาม แนวคิดการสะสมทุนด้วยการช่วงชิงของฮาร์วีย์ก็ยังคงเป็นการนำเสนอกระบวนการช่วงชิงที่ดินด้วยกระบวนการทางเศรษฐกิจและการเงินเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่ได้พิจารณาถึงกระบวนการช่วงชิงที่ดินอื่นๆ อย่างกระบวนการทางการเมือง (ทั้งจากทางตรงหรือทางอ้อม) ที่มีส่วนในการทำหน้าที่ในการช่วงชิงที่ดินของชาวนา

ดังนั้น ผู้วิจัยจะขอขยายแนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้นของมาร์กซ์และการสะสมทุนด้วยการช่วงชิงของฮาร์วีย์ เพื่อให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลกภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยลัทธิเสรีนิยมใหม่ พร้อมทั้งเพื่อเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ ผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นเพื่อเป็นแนวทางของการศึกษาการสะสมทุนเบื้องต้นด้วยการช่วงชิงที่ดิน ดังนี้

หนึ่ง ภายใต้กระแสของการพัฒนาประเทศสู่ความทันสมัย จะเห็นได้ว่าการสะสมทุนเบื้องต้นด้วยการชั่งชั่งที่ดิน จำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงอุดมการณ์การพัฒนาของรัฐนั้น ๆ รวมถึงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ การครอบงำทางความคิด และวาทกรรมของรัฐเจ้าบ้าน ว่าเป็นอย่างไร เนื่องจากรัฐจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการชั่งชั่งที่ดินของชาวบ้านหรือเกษตรกรรายย่อย ก่อนที่จะแปรเปลี่ยนให้กลายเป็นทุน อันเป็นการนำไปสู่การสะสมทุนของนายทุนหรือบริษัทขนาดใหญ่ต่อไป

สอง การวิเคราะห์กระบวนการชั่งชั่งที่ดินเพื่อการสะสมทุนเบื้องต้น จำเป็นที่จะต้องมองถึงความสัมพันธ์หรือการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างรัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจถึงความซับซ้อนที่เกิดขึ้นจากการความสัมพันธ์หรือการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้กระทำการฝ่ายต่างๆ ที่หลากหลายและนำมาสู่การชั่งชั่งที่ดินในพื้นที่เป้าหมาย เพราะไม่ว่าอย่างไรก็ตาม ผู้กระทำการเหล่านี้ต่างมีเหตุผลและมุ่งแสวงหาประโยชน์สูงสุด

สาม เพื่อให้เห็นถึงความอ่อนแอหรือความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นมีผลต่อการชั่งชั่งที่ดิน จำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับบริบททางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนหรือประเทศเจ้าบ้าน ว่าเป็นอย่างไร อันจะทำให้เห็นว่า ในพื้นที่หรือขอบเขตการเปลี่ยนแปลงมีลักษณะเดียวกัน แต่เกิดต่างพื้นที่ต่างช่วงเวลา ความอ่อนแอหรือความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นก็อาจทำให้ผลลัพธ์ของการชั่งชั่งที่ดินเพื่อการสะสมทุนเบื้องต้นอาจแตกต่างกันออกไปตามภูมิหลังที่เกิดขึ้น

สี่ สำหรับการศึกษาศึกษาการสะสมทุนเบื้องต้นผ่านกระบวนการชั่งชั่งที่ดินนี้นอกจากแนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้นของมาร์กซ์และการสะสมทุนด้วยการชั่งชั่งของฮาร์วีย์แล้ว แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจแห่งการกีดกัน (The power of exclusion) ของ Hall, Hirsch and Li นั้นก็สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการในการได้มาซึ่งที่ดินของผู้กระทำฝ่ายต่าง ๆ อันจะทำให้เกิดความเข้าใจต่อการศึกษารื่องการสะสมทุนมากยิ่งขึ้น

สุดท้าย ผู้วิจัยมองว่า แนวคิดการสะสมทุนเบื้องต้นของมาร์กซ์และการสะสมทุนด้วยการชั่งชั่งของฮาร์วีย์ ยังเป็นแนวทางที่ดีในการศึกษากระบวนการชั่งชั่งที่ดินหรือการแยกเกษตรกรหรือชาวบ้านออกจากปัจจัยการผลิตอย่างที่ดิน แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับภูมิภาคอาจมีความแตกต่างออกไปจากบริบทสังคมโลก ผู้วิจัยจึงพยายามเสนอแนวทางการศึกษาศึกษาการสะสมทุนเบื้องต้นด้วยการชั่งชั่งที่ดินเพื่อให้สอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- กนกพร ดิษฐปราณีต. (2542). ปัญหาทางกฎหมายในการร่วมดำเนินงานเพื่อจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมของการ-นิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกับภาคเอกชน. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2556). คู่มือการเสนอโครงการจัดตั้งหรือขยายนิคมอุตสาหกรรมร่วมดำเนินงาน. กรุงเทพฯ: การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย.
- ชัยณรงค์ เครือนวน. (2550). เศรษฐศาสตร์การเมืองของการพัฒนาอุตสาหกรรมในจังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยณรงค์ เครือนวน. (2558). ปฏิบัติการและการต่อสู้ทางวาทกรรมในการพัฒนาอุตสาหกรรม: ศึกษากรณีการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้ตัวแบบมาบตาพุด. ดุษฎีนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2558). “การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างอำนาจของชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออก.” วารสารพัฒนาสังคม, 17 (1): 65-87.
- ณัฐภูมิ สวนเมือง. (2548). บทบาทของนิคมอุตสาหกรรมเอกชนที่มีต่อการจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมของชุมชน: กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธนรัตน์ ภูพวง. (2558). ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่มีผลต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนคลองตำหรุ อำเภอมะนัง จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธีระพงษ์ เขมฤกษ์อำพล. (2537). การพัฒนาเศรษฐกิจและเศรษฐกิจระหว่างประเทศของประเทศไทย. ใน การค้าและการเงินระหว่างประเทศ. กรุงเทพฯ : ซีไอเอ็มเคชั่น.
- นิชาภัทร ไม้งาม. (2557). สิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมภายใต้กระบวนการพัฒนา กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง, คณะเศรษฐศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บมจ. อมตะ คอร์ปอเรชั่น. (2558). รายงานประจำปี 2558. กรุงเทพฯ: อมตะ คอร์ปอเรชั่น.

_____. (2559). รายงานประจำปี 2559. กรุงเทพฯ: อมตะ คอร์ปอเรชั่น.

_____. (2560). รายงานประจำปี 2560. กรุงเทพฯ: อมตะ คอร์ปอเรชั่น.

ประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง การเปลี่ยนแปลงเขต เขตอุตสาหกรรมทั่วไป นิคมอุตสาหกรรมบางปะกง. (2535, 22 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา (หน้า 10288-10289).

ประกาศคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เรื่อง การเปลี่ยนแปลงเขตเขตอุตสาหกรรมทั่วไป นิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร (ฉบับที่ 23). (2556, 18 มกราคม). ราชกิจจานุเบกษา. หน้า 17-18.

ปวีณา คานประเสริฐ. (2558). ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบจากนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่มีต่อชุมชนในเขตตำบลบ้านเก่า อำเภอบางบาล จังหวัดชลบุรี. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

พัชรี โพธิ์หัง. (2550). ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบนิคมอุตสาหกรรมอมตะนครที่มีต่อชุมชนตำบลดอนหัวฬ่อ อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. งานวิจัยรัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิกรม กรมดิษฐ์. (2561). คิดรวบแบบวิกรม. กรุงเทพฯ: พรินท์ ซิตี้.

วิเชียร อินทะสี. (2542). “บทบาทของญี่ปุ่นต่อโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก.” วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, 10 (1): 37-62.

วิบูลย์ กรมดิษฐ์. (2551). ความพึงพอใจของผู้ประกอบการต่อการให้บริการของนิคมอุตสาหกรรม: กรณีศึกษานิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร พ.ศ. 2551. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาบริหารจัดการสาธารณะ, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สมจิตต์ วงศ์อินทร์. (2545). ผลกระทบที่มีต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและบริการทางสังคม อันเนื่องมาจากปัญหาการเคลื่อนย้ายแรงงานในภาคตะวันออก กรณีศึกษาพื้นที่โดยรอบนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. ปริญญานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุรพงษ์ ญัตติณรงค์. (2555). *ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการขยายเขตโครงการนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร แห่งที่ 2*. งานนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง, คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2560). *รู้จักบีโอไอ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า. (2559). *แผนพัฒนาท้องถิ่นสี่ปี*. ชลบุรี: องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเก่า.

ข้อมูลการสัมภาษณ์

นักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นชนบทและสิทธิชุมชน. (2562, 12 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.

ผู้นำชุมชนตำบลบ้านเก่า. (2560, 9 มิถุนายน). สัมภาษณ์.

ผู้นำชุมชนตำบลมาบโป่ง. (2561, 16 ธันวาคม). สัมภาษณ์.